

Zvonko Petrović

HAIKU TRENUTAK – HAIKU

Rosa Luxemburg je u jednom od svojih pisama iz zatvora napisala: “Ako samo znamo ispravno slušati, tada i škripanje vlažnog pijeska pod polaganim teškim koracima straže pjeva također jednu malu lijepu pjesmu života.”

Prestaše kiše i oko podneva svanulo je sunce. Veljko Vlahović je uzeo svoj blok i zapisao: „Poslije obilnih kiša, kada ogrije sunce, planine se suše.“ To su bile posljednje riječi u njegovu bloku. Još istog dana, 7. ožujka 1975. godine, Veljko Vlahović* je umro.

Jedan od strastvenih lovaca ispričao mi je ovaj doživljaj. “Čekao sam srndača. Poslije dužeg vremena, kad sam već izgubio svaku nadu da će što od lova biti, on se iznenada pojavio, trenutak zastao i gledao me svojim umilnim, bezazlenim pogledom, a ja, ne znam zašto, nisam uopće reagirao. Taj pogled, te njegove oči, taj naš susret neću nikad zaboraviti.”

I pjesma života u škripanju vlažnog pijeska pod koracima straže, i planine obasjane suncem poslije obilnih kiša, i nenadani susret lovca s plahim pogledom na smrt osuđenog srndača, sve su to haiku doživljaji, haiku trenuci.

Što je haiku trenutak? Možemo kazati da je to trenutak kad čovjek odjednom, nenadano, zamjećuje neki detalj iz života prirode i ljudi, poistovjećuje se s njim i na taj način doživljuje ga neposredno, intuitivno, u njegovoj takvosti i neobičnoj spontanosti veza i odnosa s drugim pojavama.

Haiku trenutak doživljujemo iznenada, neočekivano kao, recimo, bljesak bijelosti rascvalih jabučnih krošanja u trenucima sijevanja munje usred crne, kišne noći.

Što u praksi znači haiku trenutak, navest ću kao primjer jedan svoj doživljaj. Bilo je tamnosivo kišno jutro. Hodajući livadom ispod planinskog doma na Kalniku, ugledah na kraju livade, tamo gdje njen puteljak prelazi na asfaltnu cestu, usamljen cvijet ivančice. Bio je tako bijel i svijetao i tako je ispod onih tmastih oblaka zračio vedrinom da sam promatrajući ga imao osjećaj kao da smo jedno jedinstveno biće u kojem jedno drugome iskazujemo radost zbog ovog našeg susreta i ovih naših zajedničkih doživljenih trenutaka čudesne svjetlosti i vedrine pale iz crnih oblaka.

Haiku trenutak može svaki čovjek doživjeti, netko češće, netko rjeđe, što zavisi od načina življenja, senzibilnosti, umješnosti promatranja i zapažanja. Onaj tko voli prirodu i ima sklonosti da je gleda, promatra i umije uranjati u manifestacije i oblike njenog postojanja, sigurno je da može haiku trenutke češće doživjeti od onoga tko se zatvara u svoju limenu kutiju i juri bježeći iz grada da bi u prirodi uz roštilj i vinsku čašicu satima sjedio s igraćim kartama u ruci.

Ljudi koji su vezani za prirodu, recimo za svoj vinograd, osobno ga obrađuju i njeguju, dnevno promatraju kako bubre prvi pupoljci, kako se oblikuju prva sićušna zrnca budućih grozdova, kako ta zrnca postupno bujaju, bivaju sve deblja i kako upijajući sunce polako dozrijevaju, sigurno je da haiku trenutke dožive češće od onih koji se zatvaraju u četiri zida svoje sobe i dopuštaju da ih zarobi mali ekran. Time nije rečeno da je doživljaj haiku trenutka isključivo vezan za prirodu. Naprotiv, mi možemo haiku trenutke doživjeti i na asfaltu, u metrou, u svojoj sobi, jednom riječi, svuda. Uzmimo, na primjer, kucanje sata noću u tamnoj sobi i odjednom osjećaj kako vrijeme cijelim vašim bićem struji, zar to nije haiku trenutak?

Kakav je odnos haiku trenutka prema haiku pjesmi? Haiku trenutak je sadržaj haiku pjesme. Drugim riječima, haiku je pjesma koja sadrži haiku doživljaj. Ne može postojati haiku bez haiku trenutka. S tim u vezi postavlja se vrlo interesantno pitanje: kako mora haiku trenutak biti zapisan da bi bio haiku pjesma? Ovo je pitanje utoliko interesantnije, ako imamo u vidu veliko šarenilo i raznolikost rješenja kod mnogih autora haiku pjesama izvan Japana.

Japanski haiku je u pravilu pjesma od tri stiha: prvi sadrži pet, drugi sedam i treći pet slogova. Time nije rečeno da nema odstupanja od ovog metra, ali to su izuzeci a oni, znamo, potvrđuju pravilo.

U nas se haiku većinom piše u tri retka s više ili manje slogova, a ima i onih koji poštuju metar japanskog haikua. Pisci engleskog jezičnog područja postupaju različito. Istina, većinom pišu haiku u slobodnoj varijanti sa tri stiha, ali možemo naći i haiku s jednim, dva, četiri i više stihova.

Zagovornici odstupanja od forme japanskog haikua mogu dati odgovor da za haiku nije važan oblik nego sadržaj kojim se izražava izravno i spontano doživljavanje svijeta i prirode. Možemo li se s time složiti? Možemo li pjesmu od jednog ili pet stihova tretirati kao haiku?

Protivnici takvih odstupanja od metra japanskog haikua mogu kao argument navesti da su tri stiha s po pet, sedam, pet slogova za haiku karakteristični kao i za sonet četiri strofe of kojih prve dvije imaju po četiri a dvije posljednje po tri stiha i da je, prema tome, odstupanje od metra 5-7-5 isto kao kad be netko napisao pjesmu od dvije strofe s po pet stihova i proglasio je sonetom.

Svođenje pod iste nazivnike značaja forme za haiku i sonet vrlo je krhki argument zagovornika metra 5-7-5. Za haiku je od primarne važnosti sadržaj, tj. haiku trenutak u kojem smo neku pojavu bez pomoći iskustva ili razumnog zaključivanja doživjeli, prihvatili i tako je izrazili. Kod soneta je obratno. Neka pjesma, naime, može biti sonet samo ako je napisana u obliku soneta. Imamo li to u vidu, nema potreba inzistirati na metru 5-7-5.

Također je suviše zahtijevati da haiku mora imati tri stiha. Haiku trenutak je uvijek haiku, ma kako da je napisan, u prozi ili u obliku pjesme, kad izravno kazuje ono što je doživljeno.

Haiku, Časopis za haiku poeziju br. 1, Varaždin, proljeće 1977

*Rođen 1914 u Trmanju, kraj [Kolašina](#), Crna Gora, umro 1975 u Ženevi, Švicarska, borac u Španjolskom građanskom ratu, političar

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>